

Utkast til forskrift om bruk av dyr til vitenskapelige formål (forsøksdyrforskriften)

Kapittel I. Innledende bestemmelser

- § 1. Formål
- § 2. Saklig og personelt virkeområde
- § 3. Stedlig virkeområde
- § 4. Definisjoner

Kapittel II. Krav om godkjenning

- § 5. Godkjenning av forsøksdyrvirksomhet
- § 6. Godkjenning av prosjekt
- § 7. Søknad om godkjenning av prosjekt
- § 8. Prosjektsammendrag

Kapittel III. Krav til forsøkene

- § 9. Krav om formål med forsøket
- § 10. Erstatning, reduksjon og forbedring
- § 11. Metoder, teststrategier og endepunkter
- § 12. Tilknytning og lokalisering
- § 13. Forbud mot visse forsøk
- § 14. Bedøvelse og smertebehandling
- § 15. Forsøkets avslutning
- § 16. Avliving
- § 17. Gjentatt bruk av dyr
- § 18. Omplassering og tilbakeføring av dyr

Kapittel IV. Krav om hvilke dyr som kan brukes i forsøk

- § 19. Truede dyrearter
- § 20. Primater
- § 21. Viltlevende dyr i fangenskap
- § 22. Dyr som skal være avlet for forsøk
- § 23. Eierløse og forvillede husdyr

Kapittel V. Krav om personell, kompetanse og organisering

- § 24. Personell og kompetanse
- § 25. Personell med særskilt kontrollansvar
- § 26. Navngitt veterinær
- § 27. Dyrevelferdsenhet
- § 28. Prosjektansvarlig

Kapittel VI. Krav til hold av dyr

- § 29. Levemiljø og stell
- § 30. Innredning og utstyr
- § 31. Dyrejournal
- § 32. Journal for hunder, katter og primater
- § 33. Merking av hunder, katter og primater
- § 34. Avlsplan for primater
- § 35. Plan for omplassering og tilbakeføring av dyr
- § 36. Dokumentasjon
- § 37. Årsrapport

Kapittel VII. Avsluttende bestemmelser

- § 38. Tilsyn og vedtak
- § 39. Straff
- § 40. Overgangsbestemmelser
- § 41. Ikrafttredelse

Vedlegg A. Faktorer som det skal gis opplysninger om i søknaden

Vedlegg B. Klassifisering av forsøk etter forventet belastningsgrad

Vedlegg C. Påbudte avlivingsmetoder

Vedlegg D. Dyrearter som skal være avlet for forsøk

Vedlegg E. Utdanning og praksis

Vedlegg F. Hold av dyr

Utkast til forskrift om bruk av dyr til vitenskapelige formål (forsøksdyrforskriften)

Hjemmel: Fastsatt av Landbruks- og matdepartementet og Fiskeri- og kystdepartementet (dato) med hjemmel i lov 19. juni 2009 nr. 97 om dyrevelferd § 6, § 7, § 8, § 9, § 10, § 12, § 13, § 23, § 24, § 25, § 28, § 30, 38 jf. delegeringsvedtak 11. juni 2010 nr. 814, lov 15. juni 2001 nr. 75 om veterinærer og annet dyrehelsepersonell § 18 og lov 19. desember 2003 nr. 124 om matproduksjon og mattrygghet mv. (matloven) § 19.

EØS-henvisning: EØS-avtalen vedlegg I kap I. del 9.1 nr. 2 (direktiv 2010/63/EU).

Kapittel I. Innledende bestemmelser

§ 1. Formål

Forskriften skal bidra til å begrense bruken av dyr til vitenskapelige og utdanningsmessige formål, og fremme god velferd og respekt for dyr som brukes til slike formål.

§ 2. Saklig og personelt virkeområde

Forskriften gjelder når dyr

- blir brukt eller er ment å bli brukt i forsøk
- blir oppdrettet spesielt for at deres organer eller vev kan bli brukt til vitenskapelige formål

Forskriften gjelder levende pattedyr, fugler, krypdyr, amfibier, fisk, tifotkreps, blekksprut og honningbier, herunder utviklingsstadier av nevnte dyr dersom sanseapparatet tilsvarer utviklingsnivået hos ferdig utviklede dyr. Forskriften gjelder også når dyr på enda tidligere utviklingsstadier blir brukt i forsøk og får leve videre og sannsynligvis vil oppleve smerte, frykt, varig skade eller annen lidelse etter å ha nådd utviklingsstadier som nevnt i første punktum.

Forskriften gjelder selv om det brukes beroligende, bedøvende eller smertestillende midler, eller andre metoder slik at dyret ikke påføres smerte, frykt, varig skade eller annen lidelse.

Forskriften gjelder inntil dyr som nevnt i første ledd er avlivet, omplassert eller tilbakeført til et husdyrhold eller naturlig levemiljø.

Forskriften gjelder ikke

a) alminnelig hold og håndtering av dyr

- normal veterinærmedisinsk behandling av sykdom og skade hos dyr
- handlinger som utføres primært for å identifisere dyr
- klinisk utprøving av legemidler til dyr når dette er nødvendig for å få markedsføringstillatelse
- handlinger som sannsynligvis ikke vil påføre dyret smerte, frykt, varig skade eller annen lidelse tilsvarende eller større enn ved å føre inn en nål etter god veterinær praksis

Kravene i forskriften er rettet mot virksomheter.

§ 3. Stedlig virkeområde

Forskriften gjelder på norsk landterritorium, i norsk territorialfarvann, i norsk økonomisk sone, på norske fartøy og luftfartøy, på innretninger på norsk kontinentalsokkel, samt på Svalbard, Jan Mayen og bilandene. Forskriften gjelder også aktivitet som personell fra norsk fartøy utfører utenfor, men i nær tilknytning til fartøyet.

§ 4. Definisjoner

- "forsøk": enhver bruk av dyr til vitenskapelige eller utdanningsmessige formål, og i medisinsk virksomhet, som kan påføre dyret smerte, frykt, varig skade eller annen lidelse tilsvarende eller større enn ved å føre inn en nål etter god veterinær praksis. Begrepet omfatter også handlinger som har som mål, eller kan føre til at dyr fødes eller

klekkes med slike lidelser, og etablering og vedlikehold av genmodifiserte dyrestammer med slike lidelser. Begrepet omfatter ikke avliving av dyr bare for å bruke organer eller vev fra dem, når dyrene ikke er holdt for dette formålet.

- b) "prosjekt": et sammenhengende arbeidsprogram som omfatter ett forsøk eller en kombinasjon av flere forsøk som har samme eller ulike formål
- c) "virksomhet": fysisk eller juridisk person som
 1. oppdretter dyr som er oppført i vedlegg D med sikte på at de skal brukes i forsøk eller at deres organer eller vev skal brukes til vitenskapelige formål, eller oppdretter andre dyr primært til slike formål
 2. formidler dyr, annen enn en oppdretter, med sikte på bruk av dyrene i forsøk eller deres organer eller vev til vitenskapelige formål
 3. bruker dyr i forsøk
- d) "lokaler": anlegg, bygning, gruppe av bygninger eller andre lokaliteter, herunder steder som ikke er helt lukket eller tildekket, samt mobile anlegg. Innredning og utstyr regnes som deler av lokalet.
- e) "truede dyrearter": dyrearter som er opptegnet i forskrift 15. november 2002 nr. 1276 om handel med truede arter mv. (CITES-forskriften) liste I.

Kapittel II. Krav om godkjenning

§ 5. Godkjenning av virksomhet

Virksomheten skal være godkjent av Mattilsynet. Godkjenning kan bare gis hvis kravene i denne forskriften, herunder til lokaler hvor det holdes eller brukes dyr, er oppfylt. Godkjenningen kan gis en begrenset varighet.

Virksomhetens lokaler kan ikke endres vesentlig uten ny godkjenning hvis endringen kan svekke dyrevelferden.

Virksomheten skal i søknaden oppgi dyreart(er) og spesifisere hvem som

- a) har det nærmeste lederansvaret for å sikre etterlevelse av denne forskriften
- b) skal ha særskilt kontrollansvar etter § 25
- c) er navngitt veterinær eller tilsvarende ekspert

Hvis nye personer overtar oppgavene som nevnt i bokstavene a – c, skal dette meldes til Mattilsynet.

Godkjenningen kan inndras eller suspenderes hvis virksomheten ikke lenger er i samsvar med forskriften eller godkjenningen. Virksomheten skal sørge for at dyrevelferden ikke svekkes som følge av inndragningen eller suspensjonen.

§ 6. Godkjenning av prosjekt

Dyr kan brukes i forsøk bare dersom Mattilsynet har godkjent prosjektet forsøket er en del av. Godkjenning kan bare gis til prosjekt som skal utføres av godkjent virksomhet og oppfyller de øvrige kravene i forskriften, herunder vilkårene for eventuelle unntak som nevnt i § 12, § 16, § 17, § 21, § 22, § 23, § 26 og § 29.

Mattilsynet skal avgjøre om et prosjekt godkjennes, og formidle avgjørelsen til virksomheten senest 40 arbeidsdager etter å ha mottatt en fullstendig og korrekt søknad.

Mattilsynet skal for øvrig behandle sakene i samsvar med kravet om prosjektvurdering og de øvrige reglene i instruks (dato) for forsøksdyrforvaltningen.

Godkjenningen skal gis en begrenset varighet som ikke overstiger fem år.

Prosjekter kan ikke endres uten ny godkjenning hvis endringen kan svekke dyrevelferden.

En og samme godkjenning kan omfatte flere likeartede prosjekter som iverksettes av samme virksomhet. Dette gjelder bare hvis prosjektene skal oppfylle påbudte krav eller omfatter bruk av dyr til produksjons- eller diagnoseformål etter etablerte metoder.

Mattilsynet kan i godkjenningen tillate at andre enn veterinærer og fiskehelsebiologer iverksetter fullstendig eller lokal bedøvelse av dyr, under forutsetning at disse personene har gjennomført relevant kurs.

Mattilsynet kan inndra eller suspendere godkjenningen hvis prosjektet ikke gjennomføres i samsvar med forskriften eller godkjenningen. Virksomheten skal sørge for at inndragning eller suspensjon ikke svekker dyrevelferden.

§ 7. Søknad om godkjenning av prosjekt

Søknad om godkjenning av prosjekt eller endring av prosjekt skal inneholde en beskrivelse av prosjektet og et prosjektsammendrag. Søknaden skal også inneholde nødvendige opplysninger om

- a) de faktorene som er oppført i vedlegg A, herunder forslag til klassifisering av forsøk som "terminale", "milde", "moderate" eller "smertefulle" i samsvar med kriteriene i vedlegg B
- b) virksomheten
- c) den eller de ansvarlige for prosjektet
- d) lokalene eller annet sted hvor prosjektet skal gjennomføres

Kravet om prosjektsammendrag etter første ledd gjelder ikke prosjekter som er nødvendige for å oppfylle påbudte krav, eller som omfatter bruk av dyr til produksjons- eller diagnoseformål etter etablerte metoder. Dette unntaket gjelder ikke prosjekter som er klassifisert som "smertefulle", eller som omfatter bruk av primater.

§ 8. Prosjektsammendrag

Prosjektsammendraget skal være lett forståelig for allmennheten og skal beskrive

- a) prosjektets formål
- b) forventede skadevirkninger på dyrene
- c) forventet vitenskapelig, pedagogisk eller medisinsk gevinst
- d) hvor mange og hva slags dyr som skal brukes
- e) hvordan kravene om erstatning, reduksjon og forbedring skal etterleves

Prosjektsammendraget skal være anonymt og ikke inneholde navn og adresser til virksomheten eller involverte personer. Prosjektsammendraget skal heller ikke inneholde opplysninger som er underlagt taushetsplikt etter forvaltningsloven.

Kapittel III. Krav til forsøkene

§ 9. Krav om formål med forsøket

Dyr kan bare brukes i forsøk til følgende formål:

- a) grunnforskning
- b) anvendt forskning for å
 1. unngå, forebygge, diagnostisere eller behandle sykdom, dårlig helse eller andre unormale tilstander, eller deres virkninger, hos mennesker, dyr eller planter
 2. vurdere, påvise, justere eller endre fysiologiske tilstander hos mennesker, dyr eller planter
 3. bedre velferden for dyr, herunder produksjonsforholdene for produksjonsdyr
- c) forskning med formål som nevnt i bokstav b for å utvikle, fremstille eller teste kvalitet, effekt og sikkerhet for legemidler, næringsmidler, fôr eller andre stoffer eller produkter
- d) forskning for vern av miljøet av hensyn til helse eller velferd for mennesker eller dyr
- e) forskning for å bevare dyrearten
- f) undervisning ved universitet eller høyskole
- g) rettsmedisinske undersøkelser

§ 10. Erstatning, reduksjon og forbedring

Levende dyr skal ikke brukes i forsøk hvis formålet kan oppnås ved å erstatte slik bruk med alternative metoder eller teststrategier.

Det skal ikke brukes flere dyr i et prosjekt enn det som er nødvendig for å oppnå formålet med prosjektet.

Forsøksmetodene skal stadig forbedres for å unngå, forebygge, fjerne eller minimalisere enhver mulig smerte, frykt, varig skade eller annen lidelse hos dyrene. Kravet om forbedring gjelder også avl, hold og stell av dyrene.

§ 11. Metoder, teststrategier og endepunkter

Levende dyr skal ikke brukes i forsøk hvis det er påbudt eller tillatt etter annet regelverk å benytte en annen metode eller teststrategi for å oppnå formålet.

Forsøksmetodene og teststrategiene skal innebære

- bruk av så få dyr som mulig
- bruk av dyr med minst mulig evne til å oppleve smerte, lidelse og frykt og få varig skade
- at dyrene påføres minst mulig smerte, lidelse, frykt og varig skade
- størst mulig sannsynlighet for pålitelige resultater

Døden skal så langt det er mulig ikke være endepunkt for forsøket. Det skal i stedet benyttes tidlige og humane endepunkter. Hvis døden er uunngåelig som endepunkt, skal forsøket være utformet slik at

- så få dyr som mulig dør
- varigheten og intensiteten av dyrets lidelser reduseres mest mulig
- en smertefri død sikres så langt det er mulig

§ 12. Tilknytning og lokalisering

Forsøk kan bare gjennomføres i tilknytning til et godkjent prosjekt.

Forsøk skal finne sted i lokalene til en virksomhet som er godkjent til slik bruk. Dette gjelder ikke feltforsøk. Mattilsynet kan gjøre unntak fra påbudet om lokalisering hvis det er vitenskapelig begrunnet.

§ 13. Forbud mot visse forsøk

Forsøk som påfører dyr alvorlig smerte, frykt eller annen lidelse som forventes å bli langvarig og ikke kan lindres, er forbudt. Det samme gjelder forsøk for å teste kosmetikk og kroppspfleieprodukter, jf. forskrift 26. oktober 1995 nr. 871 om produksjon, import og frambud av kosmetikk og kroppspfleieprodukter § 6a.

§ 14. Bedøvelse og smertebehandling

Forsøk som påfører dyr store skader som kan medføre alvorlig smerte, skal utføres under full eller lokal bedøvelse. Dyr som påføres mindre belastning, skal også bedøves hvis det er hensiktsmessig. Ved vurderingen av om bedøvelse er hensiktsmessig, skal det tas hensyn til om

- bedøvelsen vil påføre dyret en større belastning enn selve forsøket
- bedøvelse er forenlig med forsøkets formål

I forbindelse med forsøk skal det om nødvendig brukes smertestillende midler eller andre egnede metoder for å sikre at dyrets smerte, frykt og annen lidelse begrenses mest mulig.

Dyret skal ikke gis legemidler som helt eller delvis hindrer det i å gi uttrykk for smerte, uten at de samtidig får egnet bedøvelse eller smertebehandling. Det skal framlegges vitenskapelig dokumentasjon med nærmere opplysninger om bedøvelsen eller smertebehandlingen.

Dyr som kan få smerter når bedøvelsen har opphørt, skal behandles med forebyggende og postoperative smertestillende midler, eller annen egnet smertebehandling, hvis det er forenlig med forsøkets formål.

Så snart formålet med forsøket er oppnådd, skal det settes i verk tiltak for å fjerne eller minimalisere dyrets lidelser.

§ 15. Forsøkets avslutning

Et forsøk skal anses som avsluttet når det ikke skal gjøres flere observasjoner i forbindelse med forsøket. For nye genmodifiserte dyrestammer skal forsøket anses som avsluttet når avkommet ikke lenger viser tegn til eller forventes å oppleve smerte, frykt, varig skade eller annen lidelse over belastningsgrensen som er definert i § 4 bokstav a.

Ved avslutning av et forsøk skal en veterinær eller annen kompetent person avgjøre om dyret skal leve videre. Dyr som forventes å ha moderat eller alvorlig smerte, frykt, varig skade eller annen lidelse etter at forsøket er avsluttet, skal avlives.

Dyr som skal leve videre, skal gis nødvendig stell og oppstalling ut fra dyrets helsetilstand.

§ 16. Avliving

Avliving og håndtering i forbindelse med avlivingen skal ikke påføre dyret unødvendig smerte, frykt eller annen lidelse.

Dyr som omfattes av vedlegg C, skal avlives med metoder som beskrevet i vedlegget. Mattilsynet kan gjøre unntak fra kravene om avlivingsmetode og tillate en annen metode som på bakgrunn av vitenskapelig dokumentasjon vurderes som minst like skånsom. Unntak kan også gjøres hvis det er vitenskapelig begrunnet at forsøkets formål ikke kan oppnås ved bruk av den forskriftsfestede metoden.

Avliving skal skje i virksomhetens lokaler. Ved feltforsøk kan dyr avlives utenfor lokalene. Avliving skal utføres av en kompetent person.

Avliving i nødstilfelle skal i størst mulig grad skje i samsvar med denne paragrafen.

§ 17. Gjentatt bruk av dyr

Et dyr som allerede har vært brukt i ett eller flere forsøk, kan ikke brukes i et nytt forsøk hvis det er mulig å bruke et annet dyr som ikke har vært brukt tidligere. Dette gjelder ikke hvis

- de foregående forsøkene var klassifisert som milde eller moderate
- dyrets helse og velferd er fullt gjenopprettet
- det nye forsøket er klassifisert som mildt, moderat eller terminalt
- bruken er i samsvar med råd fra veterinær basert på den totale belastningen i dyrets levetid

I særlige tilfeller kan Mattilsynet tillate gjentatt bruk av dyr som har vært brukt én gang i et smertefullt forsøk. Tillatelse kan bare gis hvis vilkårene i første ledd bokstavene b, c og d er oppfylt, og dyret har vært undersøkt av veterinær.

§ 18. Omplussing og tilbakeføring av dyr

Dyr som har vært brukt eller har vært tiltenkt brukt i forsøk, kan omplasseres til et egnet dyrehold eller føres tilbake til et naturlig levemiljø hvis det

- er forsvarlig ut fra dyrets helsetilstand
- er gjennomført hensiktsmessige tiltak for å sikre dyrets velferd
- ikke er fare for folkehelse, dyrehelse og er i samsvar med naturmangfoldloven

Kapittel IV. Krav om hvilke dyr som kan brukes i forsøk

§ 19. Truede dyrearter

Individer av truede dyrearter som ikke er født i fangenskap, skal ikke brukes i forsøk. Dette gjelder ikke hvis forsøket har formål som beskrevet i § 9 bokstav b nummer 1, bokstav c eller bokstav e, og det er vitenskapelig begrunnet at formålet med forsøket ikke vil bli oppnådd ved bruk av andre enn truede dyrearter.

Denne paragrafen gjelder ikke primater.

§ 20. Primater

Primater skal ikke brukes i forsøk. Dette gjelder ikke forsøk med formål som nevnt i § 9 bokstavene a eller e. Forbudet gjelder heller ikke forsøk med formål som nevnt i § 9 bokstav b nummer 1 eller bokstav c, og som blir gjennomført for å unngå, forebygge, påvise eller behandle invaliderende eller potensielt livstruende kliniske tilstander hos mennesker.

Unntakene i første ledd gjelder bare hvis det er vitenskapelig begrunnet at formålet med forsøket ikke kan oppnås ved bruk av andre dyrearter enn primater. Ved bruk av truede primatarter skal det i tillegg være vitenskapelig begrunnet at formålet med forsøket ikke kan oppnås ved bruk av arter som ikke er truet.

Unntakene i første ledd gjelder ikke grunnforskning på individer av truede primatarter som ikke er født i fangenskap.

Unntakene i første ledd gjelder ikke menneskeaper.

§ 21. Viltlevende dyr i fangenskap

Viltlevende dyr som fanges inn og holdes i fangenskap, skal ikke brukes i forsøk. Mattilsynet kan gjøre unntak fra forbudet hvis det er vitenskapelig begrunnet at forsøkets formål ikke kan oppnås ved bruk av dyr som er avlet og holdt til bruk i forsøk.

Innfanging av viltlevende dyr skal utføres av kompetente personer ved hjelp av metoder som ikke påfører dyrene unødig smerte, frykt, varig skade eller annen lidelse. Hvis det ved eller etter innfangingen oppdages at et dyr er skadet eller har svekket helsetilstand, skal det undersøkes av veterinær eller en annen kompetent person. Tiltak skal gjennomføres for å begrense dyrets lidelser. Hvis det er vitenskapelig begrunnet, kan Mattilsynet gjøre unntak fra påbudet om å gjennomføre slike tiltak.

§ 22. Dyr som skal være avlet for forsøk

Dyr som er oppført i vedlegg D, skal ikke brukes i forsøk med mindre de er avlet for slik bruk. Primater skal i tillegg være avkom fra dyr som er avlet i fangenskap eller kommer fra selvoppretholdende kolonier hvor dyrene er avlet kun innen kolonien, eller er hentet fra andre kolonier, men ikke fra vill tilstand, og holdes på en måte som sikrer at de er vant til mennesker.

Mattilsynet kan gjøre unntak fra kravene i første ledd hvis det er vitenskapelig begrunnet.

§ 23. Eierløse og forvillede husdyr

Eierløse og forvillede husdyr skal ikke brukes i forsøk.

Mattilsynet kan gjøre unntak fra forbudet i første ledd hvis det er vesentlig behov for undersøkelser av disse dyrenes helse og velferd, eller av alvorlige trusler mot miljøet, folkehelsen eller dyrehelsen. Unntak kan bare gjøres hvis det er vitenskapelig begrunnet at forsøkets formål utelukkende kan oppnås ved bruk av eierløse eller forvillede husdyr.

Kapittel V. Krav om personell, kompetanse og organisering

§ 24. Personell og kompetanse

Virksomheten skal sørge for å ha et tilstrekkelig antall personer på stedet.

Virksomheten skal sørge for at personene som arbeider med dyr, har tilstrekkelig utdanning og praksis i samsvar med vedlegg E før de utformer forsøk og prosjekter, utfører forsøk, steller dyr eller avliver dyr. Virksomheten skal også sørge for at personene opprettholder og dokumenterer kompetansen gjennom kontinuerlig praksis og utdanning.

Personer som utformer forsøk og prosjekter, skal ha mottatt instruksjon innenfor det vitenskapelige fagområdet som er relevant for arbeidet som skal utføres, og ha spesifikk kunnskap om de aktuelle dyreartenes biologi, herunder deres fysiologiske og atferdsmessige behov.

Personer som utfører forsøk, steller dyr eller avliver dyr, skal veiledes når de utfører oppgavene inntil de har vist at de har den nødvendige kompetansen.

Virksomheten skal ha skriftlige rutiner for å sikre at kravene i denne paragrafen er oppfylt.

§ 25. Personell med særskilt kontrollansvar

Virksomheten skal peke ut én eller flere personer som skal

- a) overvåke dyrevelferden og stellet av dyrene i virksomhetens lokaler
- b) sikre at de personene som arbeider med dyrene, har tilgang til relevant informasjon om de dyreartene som befinner seg i virksomhetens lokaler
- c) sikre at personer som arbeider med dyrene, oppfyller kravene til kompetanse i § 24 annet og fjerde ledd

§ 26. Navngitt veterinær

Virksomheten skal ha en navngitt veterinær med særlig kunnskap innen forsøksdyrmedisin. Veterinæren skal gi råd om dyrenes velferd og behandling.

Hvis det er mer hensiktsmessig, kan virksomheten i stedet oppnevne en fiskehelsebiolog eller en annen ekspert med relevant kompetanse.

§ 27. Dyrevelferdsenhet

Virksomheten skal ha en egen dyrevelferdsenhet.

Dyrevelferdsenheten skal som et minimum bestå av den eller de personene som har særskilt ansvar etter § 25. Dyrevelferdsenheten skal motta innspill fra den navngitte veterinæren eller eksperten.

I virksomhet som bruker dyr i forsøk, skal minst ett av medlemmene i dyrevelferdsenheten ha relevant vitenskapelig kompetanse.

Dyrevelferdsenheten skal gi personer som arbeider med dyrene,

- a) råd om dyrevelferd knyttet til anskaffelse, oppstalling, stell og bruk
- b) råd om etterlevelse av kravet om erstatning, reduksjon og forbedring
- c) informasjon om den tekniske og vitenskapelige utviklingen innen erstatning, reduksjon og forbedring

Dyrevelferdsenheten skal også

- a) utarbeide og revidere interne driftsrutiner for å overvåke, rapportere og følge opp velferden for dyrene
- b) følge utviklingen og resultatene av prosjekter når det gjelder forsøkens virkning på dyrene
- c) identifisere og gi råd om faktorer som bidrar ytterligere til erstatning, reduksjon og forbedring
- d) gi råd om planer for omplassering, herunder egnet sosialisering av de dyrene som skal omplasseres

Mattilsynet kan gjøre unntak fra de påbudte oppgavene etter fjerde og femte ledd for små virksomheter.

Virksomheten skal sørge for at alle råd som er gitt av dyrevelferdsenheten, og alle avgjørelser som er truffet som følge av disse, skal journalføres og oppbevares i minst tre år. Journalene skal på anmodning være tilgjengelige for Mattilsynet.

§ 28. Prosjektansvarlig

Den eller de ansvarlige for prosjektet skal sørge for at

- a) årsaken til enhver unødvendig smerte, lidelse, frykt, varig skade eller annen lidelse som påføres dyr under et forsøk, blir fjernet så snart som mulig
- b) prosjektene utføres i samsvar med prosjektgodkjenningen og enhver beslutning som Mattilsynet har fattet
- c) manglende samsvar med prosjektgodkjenningen blir rettet opp med nødvendige tiltak
- d) avviket og tiltaket blir protokollført

Kapittel VI. Krav til hold av dyr

§ 29. Levemiljø og stell

Dyrene skal holdes i egnet levemiljø og gis fôr, vann og stell som er egnet for deres helse og velferd. Dyrenes mulighet til å få dekket sine fysiologiske og atferdsmessige behov skal begrenses minst mulig.

Miljøforholdene der dyrene holdes eller brukes, skal kontrolleres daglig.

Tiltak skal iverksettes så snart som mulig for å rette opp mangler og gjøre slutt på unødig smerte, frykt, varig skade eller annen lidelse hos dyrene. Virksomheten skal ha nødvendig personell i beredskap for å ivareta dette også utenom ordinær arbeidstid.

Nærmere krav til levemiljø og stell, herunder dato for ikrafttredelse av artsspesifikke oppstallingskrav, er gitt i vedlegg F.

Mattilsynet kan gjøre unntak fra kravene i første ledd første punktum og vedlegg F hvis det er vitenskapelig, dyrevelferdsmessig eller dyrehelsemessig begrunnet.

§ 30. Innredning og utstyr

Virksomhetens lokaler skal ha innredning og utstyr som er tilpasset dyrene og forsøkene.

Innredningen og utstyret skal være utformet og konstruert og fungere slik at forsøkene kan gjennomføres så effektivt som mulig og pålitelige resultater kan oppnås ved bruk av færrest mulig dyr som påføres minst mulig smerte, frykt, varig skade eller annen lidelse.

Nærmere krav til innredning og utstyr er gitt i vedlegg F.

§ 31. Dyrejournal

Virksomheten skal føre journal over

- a) hvor mange dyr og hvilke dyrearter som oppdrettes, anskaffes, formidles, brukes, omplasseres eller settes ut
- b) dyrenes opprinnelse, herunder om de er oppdrettet for å bli brukt i forsøk
- c) datoen da dyrene ble anskaffet, formidlet, avlivet, tilbakeført eller omplassert
- d) hvem dyrene er anskaffet fra
- e) navn og adresse på mottaker av dyr
- f) hvor mange dyr og hvilke dyrearter som har dødd eller blitt avlivet
- g) kjente dødsårsaker
- h) prosjektene hvor dyrene brukes

Opplysningene i dyrejournalen skal oppbevares i minst fem år og skal på anmodning være tilgjengelig for Mattilsynet.

§ 32. Journal for hunder, katter og primater

Virksomheten skal føre journal for hver hund, katt og primat med nødvendige opplysninger om

- a) identitet
- b) fødested og fødselsdato, hvis dette er kjent
- c) dyret er avlet og holdt for å bli brukt i forsøk
- d) primaten nedstammer fra dyr som er oppdrettet i fangenskap
- e) reproduksjon
- f) veterinærmedisinske forhold
- g) sosiale forhold, herunder om dyrets trivsel og om atferd overfor andre dyr og mennesker
- h) de prosjektene dyret har vært brukt i

Dyret skal følges av den individuelle journalen så lenge det holdes for formål som omfattes av denne forskriften. Journalen skal opprettes ved eller snarest mulig etter dyrets fødsel.

Opplysningene nevnt i første og annet ledd skal oppbevares i minst tre år etter at dyret er dødt eller omplassert, og skal på anmodning være tilgjengelig for Mattilsynet. Ved omplassering skal relevante opplysninger om veterinærmedisinske og sosiale forhold fra den individuelle journalen følge dyret.

§ 33. Merking av hunder, katter og primater

Hver hund, katt og primat skal ha sitt permanente, individuelle identifikasjonsmerke. Merkingen skal skje senest ved avvenning og på en mest mulig smertefri måte.

Hvis en umerket hund, katt eller primat overføres fra en virksomhet til en annen før avvenning, skal mottakeren gis et dokument som særskilt identifiserer dyrets mor. Mottakeren skal beholde dette dokumentet til dyret er merket.

Hvis en umerket og avvent hund, katt eller primat mottas av en virksomhet, skal dyret merkes permanent så snart som mulig og på en mest mulig smertefri måte.

Virksomheten skal på anmodning fra Mattilsynet angi årsaken hvis et dyr ikke er merket.

§ 34. Avlsplan for primater

Virksomheter som oppdretter primater, skal ha en plan for å øke andelen dyr som er avkom fra dyr som er oppdrettet i fangenskap.

§ 35. Plan for omplassering og tilbakeføring av dyr

Virksomheten skal utarbeide en plan for omplassering som sikrer sosialisering av dyrene. For ville dyr skal det, hvis det er hensiktsmessig, foreligge et rehabiliteringsprogram og en plan for tilbakeføring før dyrene returneres til sitt naturlige levested.

§ 36. Dokumentasjon

Virksomheten skal sørge for at all relevant dokumentasjon, herunder prosjektgodkjenninger og resultatet av Mattilsynets prosjektvurdering, oppbevares i minst 3 år fra prosjektgodkjenningens utløpsdato. Hvis Mattilsynet avslår søknad om godkjenning av prosjekt, skal dokumentasjonen oppbevares i minst 3 år fra saksbehandlingsfristens utløpsdato. Dokumentasjonen skal være tilgjengelig for Mattilsynet.

Dokumentasjon om prosjekter som skal evalueres etter at de er fullført, skal uansett oppbevares til denne evalueringen er avsluttet.

§ 37. Årsrapport

Virksomheter som har fått godkjenning til å bruke dyr i forsøk, skal innen 1. mars sende rapport på særskilt skjema til Mattilsynet med statistisk informasjon om bruk av dyr i forsøk i foregående kalenderår, herunder informasjon om den faktiske belastningsgraden av forsøkene, om dyrenes opprinnelse og om arter av primater brukt i forsøk.

Kapittel VII. Administrative bestemmelser

§ 38. Tilsyn og vedtak

Mattilsynet fører tilsyn og kan fatte nødvendige enkeltvedtak for å gjennomføre forskriften.

§ 39. Straff

Overtredelse av bestemmelser gitt i denne forskriften eller enkeltvedtak gitt i medhold av forskriften er straffbart i henhold til dyrevelferdsloven § 37, dyrehelsepersonelloven § 37 og matloven § 28.

§ 40. Overgangsbestemmelser

Bestemmelsene i § 6 gjelder ikke for prosjekter som er godkjent før 1. januar 2013 og ikke varer lenger enn 1. januar 2018.

Prosjekter som er godkjent før 1. januar 2013 og varer lenger enn til 1. januar 2018, skal ha ny godkjenning innen 1. januar 2018.

§ 41. Ikrafttredelse

Denne forskriften trer i kraft 1. januar 2013. Samtidig oppheves forskrift 15. januar 1996 nr. 23 om forsøk med dyr og forskrift 8. juli 2010 nr. 1085 om unntak fra krav om tillatelse ved bruk av dyr i undervisning.

Plasskravene som framgår av tabellene i vedlegg F, unntatt tabell 8.5, trer i kraft 1. januar 2017.

§ 22 første ledd annet punktum trer i kraft 10. november 2022 for bruk av andre primater enn hvitøret silkeape (*Callithrix jacchus*).

Vedlegg A. Faktorer som det skal gis opplysninger om i søknaden, jf. § 7 første ledd bokstav a

I tillegg til en prosjektbeskrivelse og prosjektsammendrag skal søknad om godkjenning av prosjekt eller endring av prosjekt inneholde nødvendige opplysninger om:

1. Relevansen av og berettigelsen for
 - a) bruk av dyr, inkludert deres opprinnelse, anslåtte antall, art og livsstadier
 - b) forsøkene
2. Bruk av metoder for å erstatte, redusere og forbedre bruken av dyr i forsøkene
3. Planlagt bruk av bedøvelse, smertestillende midler og andre former for smertelindring
4. Tiltak for å begrense, unngå og lindre av enhver form for lidelse hos dyrene, fra fødsel til død, når det er relevant
5. Bruk av humane endepunkter
6. Forsøks- eller observasjonsstrategi og statistisk design for å minimalisere antallet dyr samt smerte, frykt og annen lidelse, og miljømessige konsekvenser når det er relevant, jf. naturmangfoldloven
7. Gjentatt bruk av dyr og den samlede virkning av dette på dyret
8. Den foreslåtte klassifiseringen av forsøkene etter forventet belastningsgrad, jf. vedlegg B
9. Tiltak for å unngå unødvendig gjentakelse av forsøk, når det er relevant
10. De forholdene som dyrene oppstalles, holdes og stelles under
11. Avlivingsmetoder
12. Kompetanse hos de personene som deltar i prosjektet

Vedlegg B. Klassifisering av forsøk etter forventet belastningsgrad, jf. § 7 første ledd bokstav a og vedlegg A nummer 8

Forsøket skal klassifiseres etter graden av smerte, frykt, varig skade eller annen lidelse som dyret forventes å oppleve i løpet av forsøket.

Del I. Klassene

Terminale forsøk

Forsøk som utelukkende gjennomføres under generell anestesi, og hvor dyret ikke skal gjenvinne bevisstheten, skal klassifiseres som "terminale".

Milde forsøk

Forsøk som medfører at dyrene sannsynligvis vil oppleve kortvarig mild smerte, frykt eller annen lidelse, og forsøk uten noen vesentlig svekkelse av dyrenes velvære eller allmenntilstand, skal klassifiseres som "milde".

Moderate forsøk

Forsøk som medfører at dyrene sannsynligvis vil oppleve kortvarig moderat smerte, frykt eller annen lidelse, eller langvarig mild smerte, frykt eller annen lidelse, og forsøk som sannsynligvis vil forårsake moderat svekkelse av dyrenes velvære eller allmenntilstand, skal klassifiseres som "moderate".

Smertefulle forsøk

Forsøk som medfører at dyrene sannsynligvis vil oppleve alvorlig smerte, frykt eller annen lidelse, eller langvarig moderat smerte, frykt eller annen lidelse, og forsøk som sannsynligvis vil forårsake alvorlig svekkelse av dyrenes velvære eller allmenntilstand, skal klassifiseres som "smertefulle".

Del II: Kriterier for klassifiseringen

Ved klassifisering skal enhver intervensjon eller manipulasjon av et dyr innenfor et definert forsøk tas i betraktning. Klassifiseringen skal være basert på de mest belastende virkningene det enkelte dyret forventes å oppleve etter at alle relevante forbedringsteknikker er tatt i bruk. Type forsøk og flere andre faktorer relatert til forsøket skal tas i betraktning. Alle faktorene skal vurderes i hvert enkelt tilfelle.

Følgende faktorer relatert til forsøket skal tas i betraktning:

- type manipulasjon og håndtering
- type smerte, lidelse, frykt eller varig skade forårsaket av (alle elementer av) forsøket, og belastningens intensitet, varighet og frekvens og de ulike teknikker som benyttes
- kumulativ lidelse gjennom hele forsøket
- hvorvidt dyrene hindres i å utrykke naturlig atferd, herunder restriksjoner i standarden for oppstalling, hold og stell av dyrene

I del III gis eksempler på forsøk som er klassifisert på bakgrunn av faktorer relatert til selve forsøketypen. Eksempelene skal gi den første indikasjonen på hvilken klasse som passer best for en bestemt type forsøk.

For endelig klassifisering etter belastningsgrad skal likevel følgende tilleggsfaktorer vurderes i hvert enkelt tilfelle:

- dyreart og genotype
- dyrets utviklingsgrad, alder og kjønn

- dyrets trening og erfaring med forsøket
- ved gjentatt bruk av dyr i forsøk, den faktiske belastningsgraden i forrige forsøk
- metoder som er brukt for å redusere eller eliminere smerte, lidelse og frykt, herunder forbedring av oppstalling, hold og stell
- humane endepunkter

Del III. Eksempler

Eksempler på ulike typer forsøk som er klassifisert på bakgrunn av faktorer relatert til type forsøk:

1. Milde forsøk:

- a) administrering av bedøvelsesmiddel, unntatt for avliving som eneste formål
- b) farmakokinetiske studier hvor det gis en enkelt dose av en substans og tas et begrenset antall blodprøver (totalt < 10 % av sirkulerende blodvolum), og substansen ikke forventes å gi noen påvisbar skadelig virkning
- c) ikke-invasiv billeddiagnostikk (f.eks. MRI) med egnet behandling med beroligende eller bedøvende legemidler
- d) overfladiske inngrep, eks. øre- og halebiopsier, ikke-kirurgisk subkutan implantasjon av minipumper og transpondere
- e) bruk av utvendig telemetrisk utstyr som kun forårsaker mindre svekkelse av dyrene eller mindre forstyrrelse av normal aktivitet og atferd
- f) administrering av stoffer subkutant, intramuskulært, intraperitonealt, intravenøst via overfladiske blodkar og via sonde, hvor stoffet kun har en mild innvirkning på dyret, og volumene er innenfor passende grenser med hensyn til dyrets størrelse og art
- g) modeller med fremkalling av tumorer, eller med spontane tumorer, som ikke forårsaker noen påvisbar klinisk skadelig effekt (f. eks. små subcutane, ikke-invasive knuter)
- h) avl av genetisk modifiserte dyr hvor effekten på fenotypen forventes å være mild
- i) føring med modifiserte dietter som ikke tilfredsstiller alle dyrets næringsmessige behov og forventes å gi mild klinisk abnormalitet i løpet av studien
- j) kortvarig opphold (< 24 timer) i metabolismebur
- k) studier som innebærer kortvarig sosial isolasjon og kortvarig enkeltoppstalling av voksne rotter og mus tilhørende sosiale stammer
- l) modeller som eksponerer dyr for skadelige stimuli som gir kortvarig mild smerte, frykt eller annen lidelse og som dyrene lett kan unngå
- m) en kombinasjon eller akkumulering av følgende eksempler kan klassifiseres som "mild":
 - i. vurdering av kroppssammensetning ved hjelp av ikke-invasive metoder med minimal fengsling

- ii. monitorering av EKG med ikke-invasive metoder med minimal eller ingen fengsling av tilvente dyr
 - iii. bruk av utvendig telemetriutstyr som ikke forventes å ha noen påvirkning på sosialt tilpassede dyr, og som ikke påvirker normal aktivitet og atferd
 - iv. avl av genetisk modifiserte dyr som ikke forventes å gi klinisk påvisbar skadelig fenotype
 - v. tilsetning av inerte markører i dietten for å følge tarmpassasjen
 - vi. tilbakeholdelse av fôr til voksne rotter i < 24 timer
2. "open field testing", dvs. vitenskapelige forsøk for å undersøke bevegelse, undersøkende atferd og fryktlignende atferd hos laboratoriedyr (rotter/mus)
3. Moderate forsøk:
- a) hyppig bruk av testsubstanser som gir moderate kliniske effekter, og uttak av blodprøver (> 10 % av sirkulerende blodvolum) på bevisste dyr i løpet av få dager uten at volumtapet erstattes
 - b) studier for fastsettelse av akuttoksiske doser, tester for kronisk toksisitet/carsinogenitet med ikke-dødelige endepunkter
 - c) kirurgiske inngrep under generell anestesi og egnet smertelindring assosiert med postoperativ smerte, lidelse eller svekkelse av allmenntilstanden. Dette omfatter for eksempel thorakotomi, craniotomi, laparotomi, orchidektomi, lymfadenektomi, thyroidektomi, ortopedisk kirurgi med effektiv stabilisering og sårbehandling, organtransplantasjon med effektiv avstøtningsbehandling, og kirurgisk implantasjon av katetre eller biomedisinsk utstyr (f.eks. telemetriske sendere, minipumper osv.)
 - d) modeller med fremkalling av tumorer, eller med spontane tumorer, som forventes å gi moderat smerte eller frykt eller moderat påvirkning av normal atferd
 - e) stråling eller kjemoterapi med subletal dose, eller med en ellers letal dose, men med gjenoppbygging av immunsystemet. Skadelige bivirkninger forventes å være milde eller moderate og kortvarige (< 5 dager)
 - f) avl av genetisk modifiserte dyr, som forventes å resultere i en moderat skadelig fenotype
 - g) etablering av genetisk modifiserte dyr gjennom kirurgiske inngrep
 - h) bruk av metabolisemebur som innebærer moderat bevegelsesbegrensning over en periode på opp til 5 dager
 - i) studier med modifiserte dietter som ikke tilfredsstill alle dyrets næringsbehov, og som forventes å gi moderat klinisk abnormalitet i løpet av studien
 - j) tilbakeholdelse av fôr til voksne rotter i 48 timer
 - k) fremkalling av flukt- og tilbaketrekingsreaksjoner hvor dyret ikke er i stand til å flykte eller unngå påvirkningen, og som forventes å resultere i moderat frykt

3. Smertefulle forsøk:

- a) toksisitetstesting med døden som endepunkt, eller hvor dødsfall må forventes og det fremkalles alvorlige patofysiologiske tilstander. For eksempel akuttoksisitetstesting av en enkelt dose (se OECDs retningslinjer for testing)
- b) testing av utstyr som ved svikt kan forårsake alvorlig smerte, frykt eller død (f.eks. hjerteassisterende utstyr)
- c) utprøving av vaksine karakterisert med vedvarende svekkelse av dyrets tilstand, progressiv sykdom som fører til døden, forbundet med langvarig moderat smerte, frykt eller annen lidelse
- d) stråling eller kjemoterapi med dødelig dose uten gjenoppbygging av immunsystemet, eller gjenoppbygging med produksjon av transplantat-kontra-vertsreaksjon (GVDH = graft versus host disease)
- e) modeller med fremkalling av tumorer, eller med spontane tumorer, som forventes å gi progressiv dødelig sykdom forbundet med langvarig moderat smerte, frykt eller annen lidelse. For eksempel tumorer som forårsaker avmagring, invasive bentumorer, tumorer som fører til metastatisk spredning, og tumorer som får utvikle sår
- f) kirurgiske inngrep eller andre intervensjoner på dyr under generell anestesi, som forventes å resultere i alvorlig eller vedvarende moderat postoperativ smerte, frykt eller annen lidelse eller alvorlig og vedvarende svekkelse av dyrets allmenntilstand. Fremkalling av ustabile benbrudd, thoracotomi uten adekvat smertelindring eller trauma for å produsere multipel organsvikt
- g) organtransplantasjon hvor organfrastøting sannsynligvis vil medføre alvorlig ubehag eller lidelse eller svekkelse av dyrets allmenntilstand (f.eks. xenotransplantasjon)
- h) avl av dyr med genetiske sykdommer, som forventes å oppleve alvorlig og vedvarende svekkelse av allmenntilstanden, for eksempel Huntingtons sykdom, muskeldystrofi, modeller for kronisk tilbakevendende nevritt
- i) bruk av metabolismebur med betydelig bevegelsesbegrensning over en lengre periode
- j) elektrisk sjokk som dyret ikke kan unngå (f.eks. for å produsere tillært hjelpeløshet)
- k) fullstendig isolasjon av sosiale arter over lengre perioder, f. eks. hunder og primater
- l) immobiliseringsstress for å fremkalle magesår eller hjertesvikt hos rotter
- m) tvunget svømming eller annen fysisk trening med utmattelse som endepunkt

Vedlegg C. Påbudte avlivingsmetoder, jf. § 16 annet ledd

1. Ved avliving av dyr skal metodene som er oppført i tabellen under benyttes.

Andre metoder enn de som er oppført i tabellen, kan bare benyttes

a) på bevisstløse dyr, forutsatt at dyret ikke gjenvinner bevisstheten før døden inntreffer

b) på dyr som brukes i landbruksforskning når formålet med prosjektet krever at dyret holdes på lignende måte som produksjonsdyr. Disse dyrene kan avlives i samsvar med kravene i vedlegg I i forordning 1099/2009/EU av 24. september 2009 om beskyttelse av dyr på avlivingsstidspunktet.

2. Det skal sikres at døden er inntrådt ved å:

a) konstatere permanent opphørt sirkulasjon

b) destruere hjernen

c) dislokere nakken

d) foreta avblødning

e) konstatere at *rigor mortis* har inntrådt

3. Tabell over påbudte avlivingsmetoder. Åpne felt, med eller uten merknad, indikerer at metoden er tillatt.

Dyr/anmerkninger/ metoder	Fisk	Amfibier	Krypdyr	Fugler	Gnagere	Kanin	Hund, katt, ilder og rev	Store pattedyr	Primater
Overdose bedøvelsesmiddel	(1)	(1)	(1)	(1)	(1)	(1)	(1)	(1)	(1)
Boltepistol			(2)						
Karbondioksid					(3)				
Nakkedislokasjon				(4)	(5)	(6)			
Kraftig slag mot hodet				(7)	(8)	(9)	(10)		
Dekapitering				(11)	(12)				
Elektrisk bedøving	(13)	(13)		(13)		(13)	(13)	(13)	
Inerte gasser (Ar, N ₂)								(14)	
Skyting med fritt prosjektil med egnet skyttevåpen og ammunisjon			(15)				(16)	(15)	

Vilkår med referanse til tabellen

1. Skal brukes med forutgående sedering der det er hensiktsmessig
2. Skal bare brukes på store krypdyr
3. Skal bare brukes med gradvis påfylling. Skal ikke brukes på fostre og nyfødte gnagere
4. Skal bare brukes på fugler under 1 kg. Fugler over 250 g skal sederes.
5. Skal bare brukes på gnagere under 1 kg. Gnagere over 150 g skal sederes.
6. Skal bare brukes på kaniner under 1 kg. Kaniner over 150 g skal sederes.
7. Skal bare brukes på fugler under 5 kg
8. Skal bare brukes på gnagere under 1 kg
9. Skal bare brukes på kaniner under 5 kg
10. Skal bare brukes på nyfødte
11. Skal bare brukes på fugler under 250 g
12. Skal bare brukes hvis andre metoder ikke er mulige
13. Spesialutstyr er påkrevet.
14. Skal bare brukes på griser
15. Skal bare brukes ved feltforsøk av erfarne skyttere
16. Skal bare brukes ved feltforsøk av erfarne skyttere når andre metoder ikke er mulige.

Mattilsynets forslag sendt til LMD

Vedlegg D. Dyrearter som skal være avlet for forsøk, jf. § 22 første ledd første punktum

1. Mus (*Mus musculus*)
2. Rotte (*Rattus norvegicus*)
3. Marsvin (*Cavia porcellus*)
4. Gullhamster (syrisk hamster) (*Mesocricetus auratus*)
5. Kinesisk hamster (*Cricetulus griseus*)
6. Ørkenrotte (*Meriones unguiculatus*)
7. Kanin (*Oryctolagus cuniculus*)
8. Hund (*Canis familiaris*)
9. Katt (*Felis catus*)
10. Alle arter av primater
11. Frosk (*Xenopus (laevis, tropicalis)*, *Rana (temporaria, pipiens)*)
12. Sebrafisk (*Danio rerio*)

Mattilsynets forslag sendt til LMD

Vedlegg E. Utdanning og praksis, jf. § 24 annet ledd

Utdannings- og praksisopplegget skal minst omfatte

- a) bestemmelsene i denne forskriften
- b) etikk relatert til forholdet mellom mennesker og dyr, livets egenverdi og argumenter for og imot bruk av dyr til vitenskapelige formål
- c) grunnleggende og relevant artsspesifikk biologi relatert til anatomi, fysiologi, avl, genetikk og genetiske endringer
- d) dyreatferd, dyrehold og miljøberikning
- e) artsspesifikke håndteringsmetoder og forsøk
- f) dyrehelsearbeid og hygiene
- g) gjenkjennelse av artsspesifikk frykt, smerte og annen lidelse hos de mest vanlige forsøksdyrene
- h) bedøvelse, smertelindring og avliving
- i) bruk av humane endepunkter
- j) krav om erstatning, reduksjon og forbedring
- k) design av forsøk og prosjekter, hvis relevant

Mattilsynets forslag sendt til LMD

Vedlegg F. Hold av dyr, jf. § 29 tredje ledd og § 30 siste ledd

Del A. Generelle krav

1. Fysiske anlegg

1.1 Funksjoner og generell utforming

- a) Alle anlegg skal konstrueres slik at dyrene får et levested som tar hensyn til dyreartens fysiologiske og atferdsmessige behov. Anleggene skal også utformes og drives slik at de hindrer adgang for uvedkommende, og at dyr kommer seg inn eller ut.
- b) Virksomheten skal ha aktive vedlikeholdsprogrammer for å forebygge og utbedre feil og mangler ved bygninger eller utstyr.

1.2 Dyrerom

- a) Dyrerommene skal rengjøres regelmessig og effektivt og ha en tilfredsstillende hygienisk standard.
- b) Vegger og gulv skal ha overflatematerialer som motstår slitasjen som forårsakes av dyrene og rengjøringen. Materialene skal ikke være helseskadelige for dyrene eller være slik at dyrene kan skade seg. Alt utstyr og fast inventar skal være beskyttet slik at det ikke kan skades av dyrene eller forårsaker skade på dyrene.
- c) Dyrearter som er fiendtlige mot hverandre, for eksempel rovdyr og byttedyr, eller dyr som har forskjellige krav til miljøforhold, skal ikke holdes i samme rom. Rovdyr og byttedyr skal holdes slik at de ikke kan se, lukte eller høre hverandre.

1.3 Lokaler til generelle og spesielle forsøksformål

- a) Virksomheten skal, hvis det er relevant, ha tilgang til laboratorieutstyr for å kunne utføre enkle diagnostiske tester, obduksjoner og/eller innsamling av prøver for mer omfattende laboratorieundersøkelser et annet sted. Lokaler til generelle og spesielle forsøksformål skal være tilgjengelige for bruk i situasjoner hvor det ikke er ønskelig å gjennomføre forsøkene eller observasjonene i dyrerommene.
- b) Det skal være lokaler til rådighet hvor nyanskaffede dyr kan holdes isolert til deres helsetilstand er fastslått og potensiell helserisiko for etablerte dyr er vurdert og gjort så liten som mulig.
- c) Det skal være egnet plass for separat oppstalling av syke og skadde dyr.

1.4 Servicerom

- a) Lagerrom skal utformes, brukes og vedlikeholdes slik at kvaliteten på fôr og strø og annet liggemateriale sikres. Rommene skal være beskyttet mot skadedyr og insektangrep så langt det er mulig. Andre materialer som kan bli kontaminert eller utgjøre en fare for dyr, skal lagres separat.
- b) Rengjørings- og vaskearealer skal være store nok til å romme de installasjonene som er nødvendige for å dekontaminere og rense brukt utstyr. Rengjøringsprosessen skal tilrettelegges slik at flyten av rent og urent utstyr holdes atskilt.

- c) Virksomheten skal sørge for hygienisk forsvarlig oppbevaring og fjerning av døde dyr og dyreavfall.
- d) Der det er behov for kirurgiske forsøk under aseptiske forhold, skal det finnes ett eller flere rom som er utstyrt for dette, og egnede lokaler for postoperativ rekonvalesens.

2. Miljøet og miljøstyring

2.1 Ventilasjon og temperatur

- a) Isolasjon, varme og ventilasjon i dyrerommet skal sikre at luftsirkulasjon, støvinnhold og gasskonsentrasjoner holdes innenfor grenseverdier som ikke er skadelig for dyrene.
- b) Temperaturen og den relative fuktigheten i dyrerommene skal avpasses etter dyrenes art og alder. Temperaturen skal måles og registreres daglig.
- c) Dyr skal ikke være henvist til utendørsarealer under værforhold som kan forårsake ubehag eller lidelse.

2.2 Belysning

- a) Dersom naturlig lys ikke gir egnet lys-mørke-syklus, skal det brukes kontrollert belysning for å imøtekomme dyrenes biologiske behov.
- b) Belysningen skal være slik at dyrene kan røktes og inspiseres på en tilfredsstillende måte.
- c) Daglengden og lysintensiteten skal tilpasses dyrearten.
- d) Ved hold av albinodyr skal lyset tilpasses disse dyrenes lysømfintlighet.

2.3 Støy

- a) Støynivået, inkludert ultralyd, skal ikke ha negativ innvirkning på dyrenes velferd.
- b) Virksomhetens alarmsystemer skal ha lyd som ligger utenfor dyrenes sensitive høreområde, dersom dette ikke går ut over hørbarheten for mennesker.
- c) Dyrerom skal ved behov være utstyrt med støyisolering og lydabsorberende materialer.

2.4 Alarmsystemer

- a) Virksomhet som er avhengig av elektrisk eller mekanisk utstyr til styring og kontroll av levestedet, skal ha et reservesystem som kan opprettholde vesentlige servicefunksjoner og nødbelysning og sikre at alarmsystemene fungerer til enhver tid.
- b) Varme- og ventilasjonssystemer skal være utstyrt med overvåkningsutstyr og alarm.
- c) Lettfattelig instruksjon om nødprosedyrer skal være slått opp på et lett synlig sted.

3. Stell av dyr

3.1 Helse

- a) Virksomheten skal ha en strategi for å sikre en god dyrehelse som trykker dyrevelferden og imøtekommer vitenskapelig krav. Strategien skal omfatte regelmessig helseovervåkning, et program for mikrobiologisk overvåkning, planer for håndtering av sykdomsutbrudd og en beskrivelse av helseparametere og prosedyrer ved introduksjon av nye dyr.
- b) Dyrene skal kontrolleres minst én gang daglig av en kompetent person. Kontrollen skal sikre at alle syke eller skadde dyr identifiseres, og at det iverksettes hensiktsmessige tiltak.

3.2 Innfangede ville dyr

- a) Transportkasser og transportmidler tilpasset dyrearten skal være tilgjengelige på innfangingsstedet i tilfelle det er nødvendig å flytte dyrene for undersøkelse eller behandling.
- b) Det skal være satt i verk nøye gjennomtenkte og nødvendige tiltak for akklimatisering, karantene, oppstalling, hold og stell av innfangede villlevende dyr. Hvis det er relevant, skal det også foreligge en plan for tilbakeføring til naturen ved avslutning av forsøkene.

3.3 Oppstalling og beriking

- a) Oppstalling
Dyr som ikke er naturlig solitære, skal holdes i stabile sosiale grupper av individer som går godt sammen. Hvis Mattilsynet har tillatt individuell oppstalling, skal varigheten begrenses til det absolutt nødvendige. Dyrene skal hele tiden kunne se, høre, lukte og berøre hverandre. Introduksjon eller re-introduksjon av dyr i etablerte grupper skal overvåkes nøye for å unngå konflikt og oppløste sosiale relasjoner.
- b) Beriking
Alle dyr skal ha tilgang til arealer med tilstrekkelig kompleksitet for å kunne utøve et bredt spekter av normal atferd. For å redusere stressindusert atferd, skal dyrene gis mulighet til å kontrollere og velge sitt miljø. Virksomheten skal ta i bruk egnede berikingsmetoder som øker antallet aktiviteter dyrene har tilgang til, og som gir dem større mulighet til å mestre sin situasjon. Beriking kan oppnås gjennom fysisk trening, fødesøk og finmotoriske og kognitive aktiviteter som er egnet for arten. I dyreinnhegninger skal miljøberikingen tilpasses dyrearten og individuelle behov. Virksomhetens berikingsprogram skal revideres og oppdateres regelmessig.
- c) Dyreinnhegninger
Dyreinnhegninger skal være laget av materialer som ikke er helseskadelige for dyrene, og utformet og konstruert slik at dyrene ikke påføres skader. De skal være laget av engangssartikler eller av materialer som tåler rengjøring og desinfeksjon. Underlaget i innhegningen skal være tilpasset dyrenes art og alder og utformet for enkel fjerning av urin og avføring.

3.4 Fôring

- a) Fôr skal ha et innhold og gis i en form og på en måte som tilfredsstiller dyrets ernæringsmessige behov og eteatferd.

- b) Fôret skal være smakelig og holde god hygienisk kvalitet. Ved valg av råvarer og metode for fremstilling, tilbereding og tildeling av fôr skal virksomheten sørge for minst mulig kjemisk, fysisk og mikrobiologisk forurensning av fôret.
- c) Pakking, transport og lagring skal foregå slik at forurensning, forringelse eller ødeleggelse av fôret unngås. Alle fôrbeholdere, traub og annet utstyr som brukes til fôring, skal rengjøres regelmessig og steriliseres ved behov.
- d) Hvert enkelt dyr skal ha tilgang til fôret. Fôringsarealet skal være så stort at konkurransen begrenses.

3.5 Vanning

- a) Dyrene skal til enhver tid ha tilgang til rent drikkevann.
- b) Automatiske drikkevannsanlegg skal kontrolleres, vedlikeholdes og gjennomspyles regelmessig. Ved bruk av bur med tett bunn skal det sørges for at risikoen for oversvømmelse er så liten som mulig.
- c) For akvatiske dyr skal vannforsyningen i akvarier og kar være tilpasset behovet og toleransegrensene til den enkelte dyreart.

3.6 Hvile- og soveplasser

- a) Dyrene skal til enhver tid ha tilgang til liggeunderlag og soveplasser som er tilpasset dyrearten. I forplantningsperioden skal dyrene ha tilgang til egnet redemateriale eller rede.
- b) I dyreinnhegninger skal det for alle dyrene være et komfortabelt hvileområde med fast underlag egnet til den aktuelle dyrearten. Alle hvilearealer skal holdes rene og tørre.

3.7 Håndtering

Virksomheten skal iverksette tilvennings- og treningsprogrammer som er tilpasset dyrene, forsøkene og prosjektenes varighet.

Del B. Artsspesifikke krav

1. Mus, rotter, ørkenrotter, hamstere og marsvin

Med oppholdsenhetens høyde menes i denne og etterfølgende tabeller for mus, rotter, ørkenrotter, hamstere og marsvin den vertikale avstanden mellom oppholdsenhetens gulv og topp, og skal være til stede over mer enn 50 % av gulvets minsteareal før berikingsobjekter settes inn.

Ved planlegging av forsøk skal eventuell vekst hos dyrene tas i betraktning for å sikre at dyrene gis tilstrekkelig plass (som angitt i tabellene 1.1 til 1.5) så lenge studien varer.

Tabell 1.1

Mus

	Kroppsvekt (g)	Minsteareal i oppholdsenhet (cm ²)	Gulvareal per dyr (cm ²)	Minste høyde i oppholdsenhet (cm)
I besetning og under forsøk	opp til 20	330	60	12
	fra 20 til 25	330	70	12
	fra 25 til 30	330	80	12
	over 30	330	100	12
Avl		330 For et monogamt par (utavl/innavl) eller en trio (innavl). For hvert ytterligere hunddyr med kull skal det legges til 180 cm ²		12
Besetning hos oppdrettere (*) Oppholdsenhetens størrelse 950 cm ²	mindre enn 20	950	40	12
Oppholdsenhetens størrelse 1500 cm ²	mindre enn 20	1500	30	12

(*) Avvente mus kan holdes ved disse høyere tetthetene for den korte perioden mellom avvenning og flytting, forutsatt at dyrene blir oppstallet i større oppholdsenheter med adekvat beriking og at oppstallingsforholdene ikke forårsaker noen svekkelse av velferden som f. eks. økt nivå av aggresjon, sykdom eller dødelighet, stereotypier og andre atferdsforstyrrelser, vekttap eller andre fysiologiske eller atferdsmessige stressreaksjoner.

Tabell 1.2

Rotter

	Kroppsvekt (g)	Minsteareal i oppholdsenhet (cm ²)	Gulvareal per dyr (cm ²)	Minste høyde i oppholdsenhet (cm)
I besetning og under forsøk (*)	opp til 200	800	200	18
	fra 200 til 300	800	250	18
	fra 300 til 400	800	350	18
	fra 400 til 600	800	450	18
	over 600	1500	600	18
Avl		800 Mor med kull. For hvert ytterligere voksent dyr som settes permanent inn i oppholdsenheten, skal det legges til 400 cm ²		18
Besetning hos oppdrettere (**) Oppholdsenhetens størrelse 1500 cm ²	mindre enn 50	1500	100	18
	fra 50 til 100	1500	125	18
	fra 100 til 150	1500	150	18
	fra 150 til 200	1500	175	18
Besetning hos oppdrettere (**) Oppholdsenhetens størrelse 2500 cm ²	opp til 100	2500	100	18
	fra 100 til 150	2500	125	18
	fra 150 til 200	2500	150	18

(*) Hvis tilgjengelig areal per dyr kommer under de angitte arealkrav på slutten av langtidsstudier, skal det prioriteres å opprettholde stabile sosiale sturkturer.

(**) Avvente rotter kan holdes ved disse høyere tetthetene for den korte perioden mellom avvenning og flytting, forutsatt at dyrene blir oppstallet i større oppholdsenheter med adekvat beriking og at oppstallingsforholdene ikke forårsaker noen svekkelse av velferden som f. eks. økt nivå av aggressjon, sykdom eller dødelighet, stereotypier og andre atferdsforstyrrelser, vekttap eller andre fysiologiske eller atferdsmessige stressreaksjoner.

Table 1.3

Ørkenrotter

	Kroppsvekt (g)	Minsteareal i oppholdsenhet (cm ²)	Gulvareal per dyr (cm ²)	Minste høyde i oppholdsenhet (cm)
I besetning og under forsøk	opp til 40	1200	150	18
	over 40	1200	250	18
Avl		1200 Monogame par eller trio med avkom		18

Tabell 1.4

Hamstere

	Kroppsvekt (g)	Minsteareal i oppholdsenhet (cm ²)	Gulvareal per dyr (cm ²)	Minste høyde i oppholdsenhet (cm)
I besetning og under forsøk	opp til 60	800	150	14
	fra 60 til 100	800	200	14
	over 100	800	250	14
Avl		800 Mor eller monogame par med kull		14
I besetning hos oppdretter (*)	Mindre enn 60	1500	100	14

(*) Avvente hamstere kan holdes ved disse høyere tetthetene for den korte perioden mellom avvenning og flytting, forutsatt at dyrene blir oppstallet i større oppholdsenheter med adekvat berikning og at oppstillingsforholdene ikke forårsaker noen svekkelse av velferden som f. eks. økt nivå av aggressjon, sykdom eller dødelighet, stereotypier og andre atferdsforstyrrelser, vekttap eller andre fysiologiske eller atferdsmessige stressreaksjoner.

Tabell 1.5

Marsvin

	Kroppsvekt (g)	Minsteareal i oppholdsenhet (cm ²)	Gulvareal per dyr (cm ²)	Minste høyde i oppholdsenhet (cm)
I besetning og under forsøk	opp til 200	1800	200	23
	fra 200 til 300	1800	350	23
	fra 300 til 450	1800	500	23
	fra 450 til 700	2500	700	23
	over 700	2500	900	23
Avl		2500 Par med kull. For hver ytterligere avlshunn som settes inn, skal det legges til 1000 cm ²		23

1. Kaniner

I landbruksrelaterte forskningsprosjekter hvor formålet krever at dyrene holdes på en lignende måte som produksjonsdyr, skal dyreholdet minst tilfredsstillende de kravene som er gitt i forskrift 3. juli 2006 nr. 885 om velferd for produksjonsdyr.

Oppholdsenheten skal være utstyrt med et hevet område (hulle) som ligger høyere enn omgivelsene. Det hevede området skal være utformet slik at dyret kan ligge, sitte og uten vanskelighet bevege seg under det. Området skal ikke dekke mer enn 40 % av gulvarealet. Hvis det av vitenskapelige eller veterinærmedisinske årsaker ikke kan brukes et hevet område, skal oppholdsenheten være 33 % større for én kanin og 60 % større for to kaniner. Hvis kaniner yngre enn 10 uker gis adgang til et hevet område, skal dette være minst 55 cm x 25 cm stort, og høyden over gulvet skal være så stor at dyrene skal kunne utnytte den.

Tabell 2.1

Kaniner eldre enn 10 uker

Tabell 2.1 skal brukes for både bur og innhegninger. For hver kanin over to skal det legges til et gulvareal på minst 3000 cm² til og med den sjette kaninen, og deretter minst 2500 cm² for hver kanin over seks.

Endelig kroppsvekt (kg)	Minste gulvareal for ett eller to sosialt harmoniske dyr (cm ²)	Minste høyde (cm)
mindre enn 3	3500	45
fra 3 til 5	4200	45
over 5	5400	60

Tabell 2.2

Kaninhunn med kull

Hunnens kroppsvekt (kg)	Minsteareal i oppholdsenhet (cm ²)	Tillegg for redekasser (cm ²)	Minste høyde (cm)
mindre enn 3	3500	1000	45
fra 3 til 5	4200	1200	45
over 5	5400	1400	60

Tabell 2.3

Kaniner yngre enn 10 uker

Tabell 2.3 gjelder både bur og innhegninger.

Alder	Minsteareal i oppholdsenhet (cm ²)	Minste gulvareal per dyr (cm ²)	Minste høyde (cm)
Avvenning til 7 uker	4000	800	40
Fra 7 til 10 uker	4000	1200	40

Tabell 2.4

Kaniner: Optimal størrelse på hevet område i oppholdsenhet med størrelse som angitt i Tabell 2.1

Alder i uker	Endelig kroppsvekt (kg)	Optimal størrelse (cm x cm)	Optimal høyde fra gulvet i oppholdsenheten (cm)
over 10	mindre enn 3	55 x 25	25
	fra 3 til 5	55 x 30	25
	over 5	60 x 35	30

3. Katter

Katter skal ikke holdes oppstallet enkeltvis i mer enn 24 timer av gangen. Katter som er gjentagende aggressive overfor andre katter, kan bare oppstalles enkeltvis hvis det ikke lar seg gjøre å finne en egnet partner. Hos alle individer som er oppstallet i par eller i grupper, skal sosialt stress overvåkes minst ukentlig. Hunner med kattunger som er yngre enn fire uker, og hunner i de siste to uker av drektigheten, kan oppstalles enkeltvis.

Tabell 3.

Katter

Minste tillatte areal for hold av hunnkatter med unger er det samme som for en enkelt katt. Arealet skal økes gradvis slik at kullet senest ved 4 måneders alder er oppstallet etter arealkravene for voksne dyr.

Føringsplasser og matskåler skal ikke være mindre enn 0,5 meter fra hverandre og disse skal ikke bytte plass med hverandre.

	Gulv (*) (m ²)	Hyller (m ²)	Høyde (m)
Minimum for ett voksent dyr	1,5	0,5	2
For hvert dyr i tillegg	0,75	0,25	–

(*) Gulvareal utenom hyller

4. Hunder

Hunder skal så vidt mulig ha tilgang til utendørs løpegårder. Hunder skal ikke oppstalles enkeltvis i mer enn 4 timer av gangen.

Innendørs oppholdsenhet skal utgjøre minst 50 % av minstearealet som hundene gis tilgang til, jf. tabell 4.1.

Tilgjengelig areal som angitt nedenfor er basert på behovene til beaglehunder. Store raser som St. Bernhardshund eller irsk ulvehund skal gis tilgang til vesentlig større arealer enn det som er angitt i tabell 4.1. For andre raser enn beagle skal arealtilgangen bestemmes i samråd med veterinært personell.

Tabell 4.1

Hunder

Hunder som holdes i par eller grupper, kan holdes enkeltvis på halvparten av det totale arealet (2 m² for en hund under 20 kg, 4 m² for en hund over 20 kg) mens de er i forsøk, hvis denne adskillelsen er nødvendig av vitenskapelige årsaker. En hund skal ikke begrenses til dette arealet i mer enn 4 timer av gangen.

En diende tise med valpekull skal ha samme arealtilgang som en enkelt tise med samme vekt. Valpeenheten skal være utformet slik at tisen kan bevege seg til en annen avdeling eller et hevet område, vekk fra valpene.

Vekt (kg)	Minsteareal i oppholdsenhet (m ²)	Minste gulvareal for ett eller to dyr (m ²)	Minste tillegg for hvert ytterligere dyr (m ²)	Minste høyde (m)
opp til 20	4	4	2	2
over 20	8	8	4	2

Tabell 4.2

Hunder – avvente dyr

Hundens vekt (kg)	Minsteareal i oppholdsenhet (m ²)	Minste gulvareal/ dyr (m ²)	Minste høyde (m)
opp til 5	4	0,5	2
fra 5 til 10	4	1,0	2
fra 10 til 15	4	1,5	2
fra 15 til 20	4	2	2
over 20	8	4	2

5. Ildere

Tabell 5.

Ildere

	Minsteareal i oppholdsenhet (cm ²)	Minste gulvareal per dyr (cm ²)	Minste høyde (cm)
Dyr opp til 600 g	4500	1500	50
Dyr over 600 g	4500	3000	50
Voksne hanner	6000	6000	50
Hunndyr med kull	5400	5400	50

6. Primater

Unge primater skal ikke skilles fra moren før de er mellom 6 og 12 måneder gamle, avhengig av art.

Miljøet skal tilrettelegges slik at primater kan utføre komplekse aktivitetsprogram daglig. Primater skal holdes i oppholdsenheter som gir dyrene mulighet til å ha et så bredt atferdsspekter som mulig, trygghetsfølelse og et tilstrekkelig komplekst miljø hvor dyret kan løpe, gå, klatre og hoppe.

Tabell 6.1

Silkeaper og tamariner

	Minsteareal i oppholdsenhet for ett (*) eller to dyr pluss avkom opp til 5 måneders alder (m ²)	Minste volum for hvert ytterligere dyr over 5 måneder (m ³)	Minste høyde i oppholdsenhet (m)(**)
Silkeaper	0,5	0,2	1,5
Tamariner	1,5	0,2	1,5

(*) Dyr kan holdes enkeltvis bare i unntakstilfeller.

(**) Oppholdsenhetens topp skal være minst 1,8 m fra gulvet.

Silkeaper og tamariner skal ikke skilles fra moren før de er 8 måneder gamle.

Tabell 6.2

Ekornaper

Minste gulvareal for ett (*) eller to dyr (m ²)	Minste volum for hvert ytterligere dyr over 6 måneder (m ³)	Minste høyde i oppholdsenhet (m)
2,0	0,5	1,8

(*) Dyr kan holdes enkeltvis bare i unntakstilfeller.

Ekornaper skal ikke skilles fra moren før de er 6 måneder gamle.

Tabell 6.3

Makaker og vervetaper (*)

	Minsteareal i oppholds-enhet (m ²)	Minste volum i oppholds-enhet (m ³)	Minste volum per dyr (m ³)	Minste høyde i oppholds-enhet (m)
Dyr yngre enn 3 år (**)	2,0	3,6	1,0	1,8
Dyr fra 3 års alder (***)	2,0	3,6	1,8	1,8
Avlsdyr (****)			3,5	2,0

(*) Enkeltvis oppstalling av dyr kan bare skje i unntakstilfeller.

(**) I oppholds-enhet med minstemål kan det holdes maksimum tre dyr.

(***) I oppholds-enhet med minstemål kan det holdes maksimum to dyr.

(****) I avlsgrupper kreves ikke tilleggsareal/volum for unge dyr opp til 2 års alder som holdes sammen med moren.

Makaker og vervetaper skal ikke skilles fra moren før de er 8 måneder gamle.

Tabell 6.4

Bavianer (*)

	Minsteareal i oppholds-enhet (m ²)	Minste volum i oppholds-enhet (m ³)	Minste volum per dyr (m ³)	Minste høyde i oppholds-enhet (m)
Dyr yngre enn 4 år (**)	4,0	7,2	3,0	1,8
Dyr fra 4 års alder (**)	7,0	12,6	6,0	1,8
Avlsdyr (***)			12,0	2,0

(*) Enkeltvis oppstalling av dyr kan bare skje i unntakstilfeller.

(**) I oppholds-enhet med minstemål kan det holdes maksimum to dyr.

(***) I avlsgrupper kreves ikke tilleggsareal/volum for unge dyr opp til 2 års alder som holdes sammen med moren.

Bavianer skal ikke skilles fra moren før de er 8 måneder gamle.

7. Produksjonsdyr

I landbruksrelaterte forskningsprosjekter hvor formålet krever at dyrene holdes på en lignende måte som produksjonsdyr, skal dyreholdet minst tilfredsstillende de krav som er gitt i forskrift 3. juli 2006 nr. 885 om velferd for produksjonsdyr, forskrift 18. februar 2003 nr. 175 om hold av svin, forskrift 22. april 2004 nr. 665 om hold av storfe, forskrift 18. februar 2005 nr. 160 om velferd for småfe, forskrift 2. juni 2005 nr. 505 om velferd for hest og forskrift 17. mars 2011 nr. 296 om hold av pelsdyr.

Tabell 7.1

Storfe

Kroppsvekt (kg)	Minsteareal i oppholdsenhet (m ²)	Minste gulvareal per dyr (m ² / dyr)	Eteplass til ad libitum føring av avhornet storfe (m/dyr)	Eteplass til restriktiv føring av avhornet storfe (m/dyr)
opp til 100	2,50	2,30	0,10	0,30
fra 100 til 200	4,25	3,40	0,15	0,50
fra 200 til 400	6,00	4,80	0,18	0,60
fra 400 til 600	9,00	7,50	0,21	0,70
fra 600 til 800	11,00	8,75	0,24	0,80
over 800	16,00	10,00	0,30	1,00

Tabell 7.2

Sauer og geiter

Kroppsvekt (kg)	Minsteareal i oppholdsenhet (m ²)	Minste gulvareal per dyr (m ² / dyr)	Minste høyde på skillevegg (m)	Eteplass til ad libitum føring (m/dyr)	Eteplass til restriktiv føring (m/dyr)
mindre enn 20	1,0	0,7	1,0	0,10	0,25
fra 20 til 35	1,5	1,0	1,2	0,10	0,30
fra 35 til 60	2,0	1,5	1,2	0,12	0,40
over 60	3,0	1,8	1,5	0,12	0,50

Tabell 7.3

Griser og minigriser

Kroppsvekt (kg)	Minsteareal i oppholdsenhet (*) (m ²)	Minste gulvareal per dyr (m ² / dyr)	Minste liggeareal per dyr (under termonøytrale forhold) (m ² / dyr)
opp til 5	2,0	0,20	0,10
fra 5 til 10	2,0	0,25	0,11
fra 10 til 20	2,0	0,35	0,18
fra 20 til 30	2,0	0,50	0,24
fra 30 til 50	2,0	0,70	0,33
fra 50 til 70	3,0	0,80	0,41
fra 70 til 100	3,0	1,00	0,53
fra 100 til 150	4,0	1,35	0,70
over 150	5,0	2,50	0,95
voksne (konvensjonelle) råner	7,5		1,30

(*) Griser kan holdes i mindre oppholdsenheter for kortere perioder, for eksempel ved å dele opp hovedenheten med skillevegger når dette er berettiget ut fra veterinærmedisinske eller eksperimentelle grunner. For eksempel når individuelt fôropptak er påkrevd.

Tabell 7.4

Hester

Den korteste siden skal være minst 1,5 ganger dyrets mankehøyde i stangmål. Høyden i innendørs oppholdsenheter skal være så stor at dyrene kan steile i full høyde.

Mankehøyde (m)	Minste gulvareal per dyr (m ² / dyr)			Minste høyde i oppholdsenhet (m)
	For hvert dyr oppstallet enkeltvis eller i grupper på opp til 3 dyr	For hvert dyr holdt i grupper på 4 dyr eller flere	Føllingsboks / hoppe med føll	
1,00 til 1,40	9,0	6,0	16	3,00
fra 1,40 til 1,60	12,0	9,0	20	3,00
over 1,60	16,0	(2 x MH) ² (*)	20	3,00

(*) For å sikre tilstrekkelig plass skal tilgjengelig areal for hvert enkelt dyr beregnes ut fra mankehøyden (MH) (stangmål).

8. Fugler

I landbruksrelaterte forskningsprosjekter hvor formålet krever at dyrene holdes på en lignende måte som produksjonsdyr, skal dyreholdet minst tilfredsstillende de krav som er gitt i forskrift 3. juli 2006 nr. 885 om velferd for produksjonsdyr, forskrift 12. desember 2001 nr. 1494 om hold av høns og kalkun, og forskrift 2. oktober 1998 nr. 951 om hold av strutsefugl.

Tabell 8.1

Tamhøns

Hvis det av vitenskapelige grunner ikke er mulig å overholde minstekravene til oppholdsenehetens størrelse, skal forsøkslederen i samråd med veterinærmedisinsk personell begrunne varigheten av dyreholdet på det begrensede arealet. I slike tilfeller kan fugler oppstalles i mindre oppholdseneheter med egnet miljøberiking og gulvareal på minst 0,75 m².

Kroppsvekt (g)	Minsteareal i oppholdsenehet (m ²)	Minsteareal per fugl (m ²)	Minste høyde (cm)	Minste lengde på fortrau per fugl (cm)
opp til 200	1,00	0,025	30	3
fra 200 til 300	1,00	0,03	30	3
fra 300 til 600	1,00	0,05	40	7
fra 600 til 1200	2,00	0,09	50	15
fra 1200 til 1800	2,00	0,11	75	15
fra 1800 til 2400	2,00	0,13	75	15
over 2400	2,00	0,21	75	15

Tabell 8.2

Tamkalkun

Alle sidene i oppholdsenheten skal minst være 1,5 m lange. Hvis det av vitenskapelige årsaker ikke er mulig å overholde minstekravene til oppholdsenhetens størrelse, skal forsøkslederen i samråd med veterinærmedisinsk personell begrunne varigheten av dyreholdet på det begrensede arealet. I slike tilfeller kan fugler oppstalles i mindre oppholdsenheter med egnet miljøberiking. Gulvarealet skal da være minst 0,75 m² og høyden minst 50 cm for fugler under 0,6 kg, 75 cm for fugler under 4 kg og 100 cm for fugler over 4 kg. Disse kan benyttes til oppstalling av mindre grupper av fugler i samsvar med arealkravene i tabell 8.2.

Kroppsvekt (kg)	Minsteareal i oppholdsenhet (m ²)	Minsteareal per fugl (m ²)	Minste høyde (cm)	Minste lengde på fortrau per fugl (cm)
opp til 0,3	2,00	0,13	50	3
fra 0,3 til 0,6	2,00	0,17	50	7
fra 0,6 til 1	2,00	0,30	100	15
fra 1 til 4	2,00	0,35	100	15
fra 4 til 8	2,00	0,40	100	15
fra 8 til 12	2,00	0,50	150	20
fra 12 til 16	2,00	0,55	150	20
fra 16 til 20	2,00	0,60	150	20
over 20	3,00	1,00	150	20

Tabell 8.3

Vaktler

Kroppsvekt (g)	Minsteareal i oppholdsenhet (m ²)	Minsteareal per fugl, parvis oppstallet (m ²)	Minsteareal per fugl i tillegg, gruppeoppstallet (m ²)	Minste høyde (cm)	Minste lengde på fortrau per fugl (cm)
opp til 150	1,00	0,5	0,10	20	4
over 150	1,00	0,6	0,15	30	4

Tabell 8.4

Ender og gjess

Hvis det av vitenskapelige årsaker ikke er mulig å overholde minstekravene til oppholdsenehetens størrelse, skal forsøkslederen i samråd med veterinærmedisinsk personell begrunne varigheten av dyreholdet på det begrensede arealet. I slike tilfeller kan fugler oppstalles i mindre oppholdsener med egnet miljøberiking og gulvareal på minst 0,75 m². Disse kan benyttes til oppstalling av mindre grupper av fugler i samsvar med arealkravene i tabell 8.4.

Kroppsvekt (g)	Minsteareal i oppholdsenerhet (m ²)	Areal per fugl (m ²) (*)	Minste høyde (cm)	Minste lengde på fortrau per fugl (cm)
<i>Ender</i>				
opp til 300	2,00	0,10	50	10
fra 300 til 1200 (**)	2,00	0,20	200	10
fra 1200 til 3500	2,00	0,25	200	15
over 3500	2,00	0,50	200	15
<i>Gjess</i>				
opp til 500	2,00	0,20	200	10
fra 500 til 2000	2,00	0,33	200	15
over 2000	2,00	0,50	200	15

(*) Dette skal inkludere en dam med et minsteareal på 0,5 m² per 2,0 m² oppholdsenerhet og en minste dybde på 30 cm. Dammen kan utgjøre opp til 50 % av oppholdsenerhetens minsteareal.

(**) Fugler som ennå ikke er flyvedyktige, kan holdes i oppholdsenerhet med en minste høyde på 75 cm.

Tabell 8.5

Ender og gjess: Minste damstørrelser (*)

	Areal (m ²)	Dybde (cm)
Ender	0,5	30
Gjess	0,5	fra 10 til 30

(*) Damarealene er per 2 m² oppholdsenerhet. Dammen kan utgjøre opp til 50 % av oppholdsenerhetens minsteareal.

Tabell 8.6

Duer

Oppholdsenhetene skal være lange og smale (for eksempel 2 m x 1 m) i stedet for kvadratiske slik at fuglene kan foreta korte flyveturer.

Gruppestørrelse	Minsteareal i oppholdsenhet (m ²)	Minste høyde (cm)	Minste lengde på fortrau per fugl (cm)	Minste sittepinnelengde per fugl (cm)
opp til 6	2	200	5	30
fra 7 til 12	3	200	5	30
for hver fugl i tillegg over 12	0,15		5	30

Tabell 8.7

Sebrafinker

Oppholdsenhetene skal være lange og smale (for eksempel 2 m x 1 m) slik at fuglene kan foreta korte flyveturer. I avlsstudier kan par oppstalles i mindre oppholdsenheter med egnet miljøberiking. Gulvarealet skal da være minst 0,5 m² og høyden minst 40 cm. Forsøkslederen skal i samråd med veterinærmedisinsk personell begrunne varigheten av dyreholdet på det begrensede arealet.

Gruppestørrelse	Minsteareal i oppholdsenhet (m ²)	Minste høyde (cm)	Minste antall forskåler
opp til 6	1,0	100	2
7 til 12	1,5	200	2
13 til 20	2,0	200	3
for hver fugl i tillegg over 20	0,05		1 per 6 fugler

9. Amfibier

Tabell 9.1

Vannlevende salamandere

Kroppslengde (*) (cm)	Minste vannoverflateareal (cm ²)	Minste vannoverflateareal per dyr i tillegg i gruppehold (cm ²)	Minste vanndybde (cm)
opp til 10	262,5	50	13
fra 10 til 15	525	110	13
fra 15 til 20	875	200	15
fra 20 til 30	1837,5	440	15
over 30	3150	800	20

(*) Målt fra snute til kloakkåpning.

Tabell 9.2

Vannlevende springpadder (*)

Kroppslengde (**) (cm)	Minste vannoverflateareal (cm ²)	Minste vannoverflateareal per dyr i tillegg i gruppehold (cm ²)	Minste vanndybde (cm)
mindre enn 6	160	40	6
fra 6 til 9	300	75	8
fra 9 til 12	600	150	10
over 12	920	230	12,5

(*) Disse kravene gjelder for oppstalling i tanker (dvs. dyrehold), og ikke for tanker som av effektivitetshensyn benyttes for naturlig paring og superovulasjon, da disse prosedyrene krever mindre individuelle tanker. Arealkravene gjelder voksne dyr i de angitte størrelseskategoriene. Ungdyr og rumpetroll skal enten ikke regnes med, eller tankmålene endres på en forholdsmessig måte.

(**) Målt fra snute til kloakkåpning.

Tabell 9.3

Delvis vannlevende springpadder

Kroppslengde (*) (cm)	Minsteareal i oppholds-enhet (**) (cm ²)	Minsteareal for hvert dyr i tillegg i gruppehold (cm ²)	Minste høyde i oppholds-enhet (***) (cm)	Minste vanndybde (cm)
opp til 5,0	1500	200	20	10
fra 5,0 til 7,5	3500	500	30	10
over 7,5	4000	700	30	15

(*) Målt fra snute til kloakkåpning.

(**) En tredjedel land og to tredjedeler vann, nok til at dyrene kan ligge helt under vannflaten.

(***) Målt fra overflaten av landdelen opp til innersiden av terrariets øverste kant. Oppholds-enhetens høyde skal også tilpasses innredningen.

Tabell 9.4

Landlevende springpadder

Kroppslengde (*) (cm)	Minsteareal i oppholds-enhet (**) (cm ²)	Minsteareal for hvert dyr i tillegg i gruppehold (cm ²)	Minste høyde i oppholds-enhet (***) (cm)	Minste vanndybde (cm)
opp til 5,0	1500	200	20	10
fra 5,0 til 7,5	3500	500	30	10
over 7,5	4000	700	30	15

(*) Målt fra snute til kloakkåpning.

(**) To tredjedeler land og en tredjedel vann, nok til at dyrene kan ligge helt under vannflaten.

(***) Målt fra overflaten av landdelen opp til innersiden av terrariets øverste kant. Oppholds-enhetens høyde skal også tilpasses innredningen.

Tabell 9.5

Trelevende springpadder

Kroppslengde (*) (cm)	Minsteareal i oppholds-enhet (**) (cm ²)	Minsteareal for hvert dyr i tillegg i gruppehold (cm ²)	Minste høyde i oppholds-enhet (***) (cm)	Minste vanndybde (cm)
opp til 3,0	900	100	30	10
over 3,0	1500	200	30	10
				15

(*) Målt fra snute til kloakkåpning.

(**) To tredjedeler land og en tredjedel vann, nok til at dyrene kan ligge helt under vannflaten.

(***) Målt fra overflaten av landdelen opp til innersiden av terrariets øverste kant. Oppholds-enhetens høyde skal også tilpasses innredningen.

10. Krypdyr

Tabell 10.1

Vannlevende skilpadder

Kroppslengde (*) (cm)	Minste vannoverflateareal (cm ²)	Minste vannoverflateareal for hvert dyr i tillegg i gruppehold (cm ²)	Minste vanndybde (cm)
opp til 5	600	100	10
fra 5 til 10	1600	300	15
fra 10 til 15	3500	600	20
fra 15 til 20	6000	1200	30
fra 20 til 30	10000	2000	35
over 30	20000	5000	40

(*) Målt i rett linje fra fremre til bakre kant av skallet.

Tabell 10.2

Landlevende slanger

Kroppslengde (*) (cm)	Minste gulvareal (cm ²)	Minste areal for hvert dyr i tillegg i gruppehold (cm ²)	Minste høyde i oppholdsenhet (**) (cm)
opp til 30	300	150	10
fra 30 til 40	400	200	12
fra 40 til 50	600	300	15
fra 50 til 75	1200	600	20
over 75	2500	1200	28

(*) Målt fra snute til halespiss.

(**) Målt fra overflaten av landdelen opp til innersiden av terrariets øverste kant. Oppholdsenshetens høyde skal også tilpasses innredningen.

11. Fisk

I fiskeoppdrettsrelaterte forskningsprosjekter hvor formålet krever at fisken holdes på en lignende måte som oppdrettsfisk, skal dyreholdet minst tilfredsstillende de krav som er gitt i forskrift 17. juni nr. 822 om drift av akvakulturanlegg.

11.1 Vanntilførsel og vannkvalitet

Det skal til enhver tid være nok vann av egnet kvalitet. Vannstrømmen i resirkuleringsystemer eller filtrering i karene skal være tilstrekkelig til å sikre at vannkvalitetsparameterne holdes innenfor akseptable nivåer. Vanntilførselen skal om nødvendig filtreres eller behandles for å fjerne stoffer som er skadelige for fisken. Vannkvalitetsparameterne skal hele tiden være innenfor akseptable grenser slik at normal aktivitet og normale fysiologiske prosesser opprettholdes for den aktuelle art og utviklingsstadium. Vannstrømmen skal avpasses slik at fisken kan svømme på normal måte og utøve normal atferd. Fisken skal gis passe tid til å akklimatisere og tilpasse seg endringer i vannkvaliteten.

11.2 Oksygen, nitrogenforbindelser, pH og salinitet

Oksygenkonsentrasjonen skal avpasses til den enkelte arts behov og forholdene fisken holdes under. Om nødvendig skal det foretas ekstra lufting av vannet i karene. Konsentrasjonen av nitrogenforbindelser skal holdes lav.

pH-veriden skal tilpasses arten og holdes så stabil som mulig. Saliniteten skal tilpasses artens behov og utviklingsstadium. Endringer i saliniteten skal skje gradvis.

11.3 Temperatur, belysning, støy

Temperaturen skal holdes så stabil som mulig innenfor optimumsgrensene for den aktuelle fiskearten. Endringer i temperaturen skal skje gradvis. Fisk skal holdes i en fotoperiode som er tilpasset artens behov. Støynivået skal holdes på et minimum. Der det er mulig, skal utstyr som forårsaker støy eller vibrasjoner, så som generatorer eller filtreringsanlegg, være atskilt fra fiskekarene.

11.4 Fisketetthet og miljøkompleksitet

Tettheten av fisk skal være basert på fiskens samlede behov når det gjelder miljøforhold, helse og velferd. Fisk skal ha tilgang til et vannvolum som er stort nok til at den kan svømme normalt, tatt i betraktning fiskens størrelse, alder, helse og fôroptak. Fisk skal tilbys egnet miljøberiking, så som skjulesteder eller bunnsubstrat, hvis ikke atferdsmessige egenskaper indikerer at det ikke er behov for dette.

11.5 Fôring og håndtering

Fisk skal fôres med et egnet fiskefôr i riktig mengde og med intervaller tilpasset artens behov. Ved fôring av fiskelarver skal enhver overgang fra levende til tilvirket fôr vies spesiell oppmerksomhet. Fisk skal håndteres så lite som mulig.

Mattilsynets forslag sendt til LMD